
שער חג הסוכות

מטרות תוכן:

התלמידים יכירו את שמות החג ואת משמעותם.
התלמידים יבחינו בהבדלים בין בית קבע לבית ארעי.
התלמידים יראו בסוכה בית ארעי.
התלמידים יתוודעו לתהליך בניית הסוכה והנחת הסכך.
התלמידים יכירו את מקורן ואת משמעותן של שתיים ממצוות החג: ישיבה בסוכה ונטילת לולב.
התלמידים יתוודעו למנהג ה"אושפיזין".

מטרות לשונית:

התלמידים יכירו ביטויים וניבים הקשורים לחג הסוכות.
התלמידים ייחשפו לטקסטים מידעיים – התלמידים יופנו למילון לבירור מובנן של מילים חדשות.

משך ההוראה: כשלושה שיעורים

בשער זה:

יחידה 1: מדירת קבע לדירת ארעי – הסוכה.
יחידה 2: ולכולם יהיה מקום! – "ארבעת המינים" וה"אושפיזין".
יחידה 3: שמות החג ואזכור המושג "שלוש רגלים".
לסיום: נקודת מבט אישית.

הכנה מראש:

יש להשיג ערכה של ארבעת המינים להוראת יחידה 2.

יחידה 1: מבית קבע לבית ארעי – הסוכה

- **שלב א: בית קבע ובית ארעי**
שיחת בנושא בית קבע ובית ארעי על סמך עיון באיורים (בחוברת לתלמידים, עמ' 19), ובירור המילה "ארעי"
- הבחנה בין בית קבוע לסוכה (שיחה בכיתה לקראת ביצוע משימה 2, בירור המילה "סכך" (חיפוש במילון))
- סיכום הנלמד בכתב (משימה 2)
- **שלב ב: מדוע אנו יושבים בסוכה?**
לימוד המקור המקראי לישיבה בסוכה עבודה בחוברת לתלמידים
- **שלב ג: על בניית הסוכה על פי כללי המסורת**
לימוד הכללים לבניית הסוכה (דפנות וסכך) על פי המסורת
- פעילות הפנמה בחוברת (עמ' 22-23) הפעילות מבוססת על עלילון (קומיקס) – "שלומית בונה סוכה"
- סיכום הנלמד בנושא הסכך
- לימוד הברכה "לישב בסוכה"

יחידה 2: ולכולם יהיה מקום!

- **שלב א: ארבעת המינים**
קריאת המקור המקראי זיהוי ארבעת המינים
- לימוד משמעותה של מצוות נטילת לולב
- הדגמה – כיצד נוטלים את ארבעת המינים
- עבודה מסכמת (בחוברת, עמ' 27)
- **שלב ב: על הכנסת האורחים בחג הסוכות ועל ה"אושפיזין"**
קריאת השיר "ארבעת המינים" של לאה נאור
- בירור המילה "אושפיזין" (חיפוש במילון)
- שיחה קצרה בנושא מנהג האושפיזין

יחידה 3: שמות החג ו"שלוש הרגלים"

- **שמות נוספים לחג הסוכות** (שמות החג: "חג האסיף", "זמן שמחתנו")
- קריאה בחוברת בנושא שמות החג
- שיחה בנושא השמחה בחג הסוכות
- עריכת רשימה של מילים שמחות והכנת קישוט לסוכה

לסיים:

- **נקודת מבט אישית**
שאלת סיום בחוברת לתלמידים (עמ' 27)

◆ הערה דידיקטית:

כיוון שחג הסוכות חל בתחילת השנה, יהיה קשה לתלמידי כיתה ב' לחפש בעצמם מילה במילון. לכן כדאי שהמורה תעשה זאת בעצמה לעיני התלמידים.

◆ האמצעים הדרושים:

חוברת לתלמידים, עמ' 19-23
מילון וצבעים

◆ שלב א: בית קבע ובית ארעי

◆ באיזה בית אני גר?

אפשר לפתוח בשיחה בשאלות: "באיזה בית גר כל אחד מכם? אילו עוד סוגים של בתים אתם מכירים? במהלך השיחה רשמו את סוגי הבתים על הלוח. התלמידים יצביעו על ההבדלים בין הבתים: דירה בבניין או בית פרטי, בית בכפר או בית בעיר, בית מאבן או מעץ וכדומה.

◆ עיון באיורים שבחוברת לתלמידים

בשלב זה נפנה את התלמידים לחוברת (עמ' 19) ונתבונן יחד בדגמי הבתים המופיעים באיור: בית בוך, בית של צב, בית עץ על עץ גבוה ועוד. על כל אחד מהדגמים כדאי לשאול שאלות כגון איזה סוג בית זה? ממה הוא עשוי? מי לדעתכם מתגורר בו? בשלב זה כדאי להסתפק בסקירה קצרה של הבתים (כ-10 דקות) ולא להיכנס לדיונים עמוקים בהבדלים שביניהם.

◆ המושגים "בית קבע" ו"בית ארעי":

אפשר לשרטט על הלוח טבלה בת שני טורים: "בית ארעי" ו"בית קבע", ולשאול את התלמידים מה משמעות המילה "ארעי". אפשר לשער שהביטויים "בית קבע" ו"בית ארעי" הם ניגודים, ומכאן שבית ארעי הוא בית שאינו קבוע. זוהי דרך אחת לפענח את משמעותם של מילה או ביטוי לא מוכרים. אולם דרך זו אינה מבטיחה שנגלה תמיד את המובן הנכון, על כן נשאל את התלמידים: מה יש לעשות כדי לדעת בוודאות מהו מובנה של מילה? – מחפשים במילון. המורה תחפש במילון את המילה "ארעי" ותרשום על הלוח את הגדרתה המילונית:

אַרְעִי: מְקָרִי, זְמַנִּי, בְּלִי קְבֹעַ. (על פי מילון אבן-שושן)

◆ הבחנה בין בתים קבועים לבתים ארעיים

אפשר לבקש מהתלמידים למיין את איורי הבתים בחוברת לתלמידים, עמ' 19.
על כל אחד מהאיורים אפשר לשאול את התלמידים לפי מה קבעו שבית מסוים הוא "קבע" או "ארעי".
לאחר מכן אפשר לשאול: במה תלויה הקביעה אם בית הוא קבוע או ארעי?
האם הקביעה תלויה בחומרים שהבית בנוי מהם? (חומרים פריקים מול חזקים ויציבים?)
האם היא תלויה במיקום הבית?
האם היא תלויה בתפקיד של הבית? (בית שאפשר לגור בו כל הזמן, אך למעשה גרים בו רק חלק מהזמן; בית שאפשר לגור בו רק בזמן מסוים – רק בקיץ או רק בחורף; בית שנותן מחסה רק לכמה שעות, אך אי אפשר לעשות בו כל מה שרגילים לעשות בבית וכדומה).
אולי הקביעה תלויה בהגדרתם של האנשים המתגוררים בבית?
ייתכן בהחלט שיתעוררו מחלוקות בדבר בתים מסוימים! המחלוקות הן חשובות משום שהן יחדדו את ההבחנה (שאינה ברורה תמיד) בין "בית קבע" ל"בית ארעי".

◆ על הסוכה

נפתח עתה בשאלות על הסוכה, כגון מי גר בסוכה? מתי גרים בה? ממה היא עשויה? באיזה מובן הסוכה היא בית? במה היא שונה מבית רגיל? האם היא בית קבע או בית ארעי?
בסוכה יושבים, אוכלים ויש מי שאפילו ישנים בה. גרים בה רק שבעה ימים בשנה ולאחריהם חוזרים הביתה. אין לה גג אלא סכך. הסוכה היא למעשה בית עם סכך.

◆ המילה "סכך"

עתה נגדיר מהו סכך. יש להדגיש כי המילים "סוכה" ו"סכך" נגזרות מאותו שורש (ס-כך-ך). ייתכן שהמילה "סכך" אינה מובנת לכל התלמידים, על כן נשוב ונשאל אותם מה יש לעשות אם אין אנו יודעים את מובנה של מילה מסוימת – מחפשים במילון!
המורה תחפש את המילה במילון ותכתוב על הלוח את ההגדרה:
סכך: חומר לכיסוי סוכה או גג של כל מבנה אחר – ענפי עצים, מחצלות וכדומה.
(מתוך מילון אבן-שושן)
תפקידו של הסכך הוא להגן מפני השמש, אך הוא אינו מגן הגנה מוחלטת כמו גג של ממש.
מכל הסיבות האלה, הסוכה היא בית ארעי.

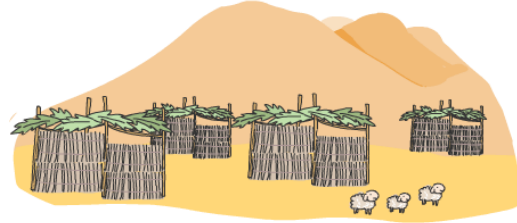
◆ פעילות הפנמה

התלמידים ימלאו בכתב את המשימה בחוברת לתלמידים (משימה 2 בעמ' 19).

◆ הסוכה היא זכר לסוכות שבנו בני ישראל במדבר

אפשר לפתוח בשאלה עקרונית: אם יש לנו בית יציב, חזק ובטוח (בדרך כלל) מפני סכנות, מדוע אנו יוצאים ממנו לשבעה ימים להרפתקה משונה שכזאת? מהו טעמה של המצווה לשבת בסוכה?

נקרא עתה את הפסוקים העונים לשאלה (ראו בחוברת לתלמידים, עמ' 20).

בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים, כָּל הָאֲזֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַסֻּכּוֹת.
לְמַעַן יִדְעוּ דַרְתֵּיכֶם [=בְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם, הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים]
כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.
(ויקרא, פרק כ"ג פסוקים מ"ב-מ"ג)

אפשר לשאול: מהו הציווי ומהי הסיבה לציווי?
כדי להבהיר את הפסוקים סמנו עם התלמידים, בקו או בצבע, את החלק בפסוק המתאר את הסיבה לשיבה בסוכה.

בשלב זה ספרו לתלמידים את הרקע לפסוקים שלפנינו: בני ישראל יצאו ממצרים ובמשך 40 שנה נדדו במדבר, לא היה להם בית קבוע והם עברו ממקום חניה אחד למשנהו. במדבר, כידוע, השמש לוחטת ביום, ולכן הם חיפשו פתרון לשמש הקופחת, ומצאו – הם בנו בתים שהגנו עליהם מפני השמש, בתים שקל לבנות וקל לפרק, בתים המתאימים למנוחה לזמן קצר – סוכות!

אפשר לשאול את התלמידים מה לדעתם הרגישו בני ישראל ללא בית קבוע, לאילו סכנות היו חשופים? במה עזרו להם הסוכות ומפני מה לא יכלו הסוכות להגן? לאילו עוד הגנות נזקקו בני ישראל? (לעזרת ה', לחימוש...)
אנחנו יושבים היום בסוכות לזכר הסוכות שבנו אבותינו במדבר.

הסוכות הן גם זכר וגם סמל...

לדעת רבי עקיבא (תלמוד בבלי, סוכה דף י"א ע"ב) הסוכות מזכירות את מגורי בני ישראל בלבד.

על דעה זו חלק רבי אליעזר שסבר שבני ישראל במדבר לא עשו להם "סוכות ממש" (אולי הם עשו אוהלים?). לדעתו של רבי אליעזר הסוכות הן סמל לענני כבוד שנדדו עם בני ישראל במדבר, וכן להשגחת ה' על העם (זכרו, בדרך כלל, אין עננים במדבר!).

למורה בלבד

◆ כמה כללים לבניית הסוכה

המשנה ובעקבותיה התלמוד, מפרטים את הכללים לבניית הסוכה (מועד הבנייה, גובה הסוכה וצורתה, דרך בניית הדפנות והסכך ועוד). בשל לשונם הקשה של המקורות לא נקרא אותם בנוסחם המקורי. נקרא עם התלמידים שני קטעי מידע בנושא (עמ' 21 בחוברת).

◆ בניית הדפנות

בחוברת לתלמיד הבאנו רק את הכללים העוסקים במספר דפנות הסוכה ובצורתה. לאחר הקריאה נחזור לפסוקים שקראנו (ויקרא, פרק כ"ג פסוקים מ"ב-מ"ג) ונסב את תשומת לבם של התלמידים לכך שבתורה המילה "סוכות" נכתבת בכתיב חסר, ללא ו'. פסוקים אלה הם המקור לדרשות חז"ל בעניין דפנות הסוכה וצורתה. אפשר להוסיף כי על פי ההלכה היהודית כל החומרים כשרים לבניית דפנות הסוכה. הדפנות יכולות להבנות מחומרים יציבים ועמידים כמו קירות אבן, לוחות עץ ועוד. אך לא כך לגבי הסכך!

◆ בניית הסכך

ארעיות הסוכה נובעת אך ורק מהיותה מכוסה בסכך. הסכך הוא אפוא החלק העיקרי בסוכה. קיימים כללים רבים הנוגעים לסכך. נתמקד עתה בשלושה מהם:

1. על פי המשנה הסכך אמור להיות עשוי רק מצמחים.
2. על פי המשנה הסכך אמור להיות עשוי רק מצמחים שנתלשו מהקרקע, כלומר, רק מענפים שנגזמו משיח או מעץ. צמחים המחוברים עדיין לאדמה או שתולים בעציץ אינם מתאימים לסיכוך סוכה.
3. הסוכה נועדה להגן מפני השמש, ולכן הסכך אמור להיות צפוף מספיק כדי שרוב שטח הסוכה יהיה מוצל.

צל בסוכה

למורה בלבד

"[סוכה] שחמתה מרובה מצלתה – פסולה"

זהו מאמר חז"ל (משנה, סוכה פרק א' משנה א')

ומשמעתו שעל הסכך להבטיח שבסוכה יהיה יותר צל משמש.

חמתה = החמה, השטח בסוכה החשוף לשמש

צלתה = השטח המוצל בסוכה

הסוכה נועדה אפוא להגן עלינו מפני השמש.

עם זאת, המנהג הוא שלא לאטום את הסכך לגמרי,

אלא להותיר מקום שממנו יהיה אפשר לראות את כוכבי השמיים מבין הענפים.

◇ "שלומית בונה סוכה" – פעילות הפנמה בחוברת לתלמידים (עמ' 22-23)

◇ עלילון (קומיקס) "שלומית בונה סוכה"

הסיפור נועד לעזור לתלמידים לזכור שסכך של סוכה הבנויה על פי כללי ההלכה הוא סכך מצמחים שנתלשו מהקרקע. אפשר ללמד את התלמידים שסוכה הבנויה על פי ההלכות שקבעו חז"ל היא "סוכה כשרה", ואילו סוכה שאינה בנויה בהתאם לכללי ההלכה מכונה "סוכה פסולה".

פתרון המשימות 5, 6 ו-7:

משימה 5: בתמונה הראשונה רואים ששלומית מכסה את הסוכה בבדים ולא בצמחים. עליה להסיר את הבד ולסכך את הסוכה בענפים.
משימה 6: שלומית אינה מכבדת את הכלל על פיו הצמחים המרכיבים את הסכך אמורים להיות תלושים מהקרקע. הענפים שהיא משתמשת בהם עדיין מחוברים לעצים, כלומר אינם תלושים מן הקרקע.
משימה 7: הסכך ששלומית מתקינה על הסוכה שלה דל ואין בו די כדי להצל את רוב שטח הסוכה.

◇ לסיום

אפשר לכתוב על הלוח את המשפטים האלה, ולשאול את התלמידים האם הם נכונים או לא:
סוכה שיש בה הרבה שמש ומעט צל – פסולה. (נכון)
סכך מצמח המחובר לקרקע הוא סכך כשר. (לא נכון)
סכך עשוי מבד הוא סכך פסול. (נכון)
סכך של ענפי זית – כשר. (נכון אם הוא צפוף מספיק ואם הענפים תלושים מהקרקע!)

הערה דידקטית:

ברצוננו ללמד את המונחים ההלכתיים: "סוכה כשרה" ו"סוכה פסולה". עם זאת, אנו ערים לכך שלמשפחות רבות המינוח ההלכתי אינו חשוב, ואין אנו רוצים לבטל את העשייה שלהם. לכן כתבנו את הדברים בחוברת בזהירות רבה, ואנו מציעים לדון בנושא ברגישות.

◇ על הברכה "לישב בסוכה"

כאשר יושבים לאכול בסוכה בחג הסוכות, מברכים:

**"ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם
אשר קידשנו במצוותיו וציוונו לישב בסוכה".**

קראו עם התלמידים את הברכה ושאלו אותם על מה אנו מברכים בה. נברר את פירוש את המילה "לישב" על פי השורש י-ש-ב המוכר לתלמידים. הברכה הנאמרת בסוכה היא אפוא לא ברכה על בניית הסוכה, כי אם על הישיבה בה. מה אנו מתבקשים לעשות בסוכה? רק לשבת על כיסא? בלשון חז"ל המילה "לישב" משמעותה לא רק "לשבת", אלא "להתיישב". בתלמוד הבבלי (סוכה דף כ"ח ע"ב) נאמר: "תשבו – כעין תדורו". משמעותו המעשית של הביטוי "לישב בסוכה" היא – לשבת בסוכה, לאכול בסוכה ואף לישון בה. כלומר, לנהוג כאילו היא ביתנו לשבעה ימים. כאן אפשר לקשור את המילה "לישב" למילה "יישוב" – יישוב אינו רק מקום שאנשים יושבים בו לרגע, זהו מקום שאנשים גרים וחיים בו.

הערה דידיקטית:

בעניין חיפוש המילים במילון ראו הערה בעמ' 26 בחוברת זו.

האמצעים הדרושים:

ערכה של ארבעת המינים (לולב אחד, אתרוג אחד, שני ענפי ערבה, שלושה ענפי הדס). אפשר לרכוש ערכה כזו בשוקי ארבעת המינים הנערכים לקראת החג בכל עיר. חוברת לתלמידים (עמ' 24-27) לוח אושפיזין אמיתי או תמונה שלוח אושפיזין (ראה חוברת זו בעמ' 34)

שלב א: ארבעת המינים

נטילת לולב

אחת המצוות העיקריות בחג הסוכות היא נטילת הלולב. בשם המצווה נזכר אמנם רק אחד מארבעת המינים (הלולב), אך למעשה נוטלים בה את כל ארבעת המינים – לולב אחד, אתרוג אחד, שני ענפי ערבה ושלושה ענפי הדס – מאוגדים באגודה אחת. נוטלים את הלולב, כלומר את אגודת המינים, בכל שבעת ימי החג (אך לא בשבת).

המקור בתורה

בכיתה נראה לתלמידים את ארבעת המינים וננסה לזהות אותם בפסוק מספר ויקרא (עמ' 24 בחוברת לתלמידים).

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
פְּרֵי עֵץ הָדָר,
כַּפַּת תְּמָרִים
וְעֵנָף עֵץ עֲבוֹת
וְעֵרְבֵי נַחַל,
וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים.

(ויקרא, פָּרָק כ"ג פְּסוּק מ"א)

פרי עץ הדר: הוא האתרוג. התלמידים מכירים פרות הדר אחרים (תפוזים, קלמנטינות, אשכוליות לימונים ועוד), על כן יוכלו לזהות באתרוג, הדומה ללימון, את פרי העץ הדר המוזכר בפסוק.

כפת תמרים: הן הלולב. הלולב הוא ענף צעיר וסגור של עץ התמר (שהוא סוג של דקל).

ענף עץ עבות: כאן, על פי המסורת, מדובר בענפי הדס. ההדס הוא שיח שענפיו עבותים (=עבים וסבוכים), עליו רבים ומסודרים בשלשות.

ערבי נחל: הם ענפי הערבה. הערבה היא עץ הגדל בקרבת מקורות מים, בעיקר ליד נחלים. ענפי הערבה דקים, ארוכים ומתייבשים במהירות.

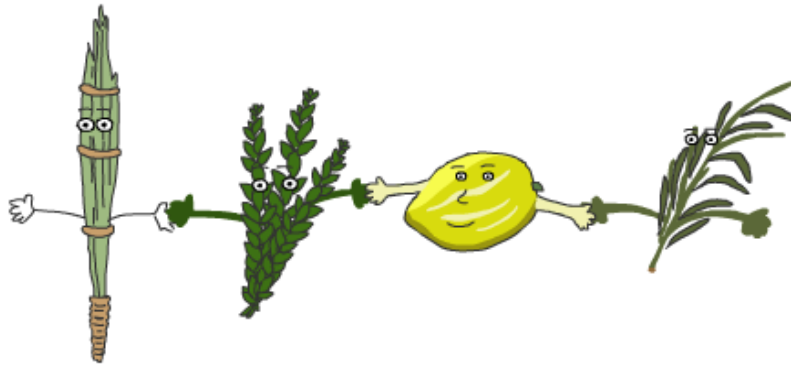
לאחר קריאת הפסוק כולו נתמקד במילה הראשונה בו "ולקחתם".

ולקחתם: מהי לקיחה זו? לקיחה זו היא נטילת ארבעת המינים המכונה "נטילת לולב".

◆ התבוננות בארבעת המינים ובמשמעות נטילתם

המינים הם כולם צמחים אך לכל אחד מהם תכונות שונות. התלמידים יבחינו בצבע, בצורה ובריח של כל אחד מארבעת המינים. נוסיף כי יש בהם שניים בעלי ריח (האתרוג וההדס שבעדות שונות משמש לבשמים בטקס ההבדלה); אחד מהם הוא פרי בעצמו (האתרוג) ואחד צומח על עץ פרי (הלולב שהוא ענף מעץ תמר), ולכן חז"ל אומרים שלשניהם "יש טעם"; לאחד מהם אין לא ריח ולא טעם והוא אינו עץ פרי אלא עץ סרק – הערבה.

אחד הפירושים לאגידת ארבעת המינים העולה מן המדרשים, הוא השאיפה לחבר בין אנשים שונים (במראם, בתכונותיהם) המרכיבים יחדיו את עם ישראל. אפשר לראות במעשה זה ביטוי לרעיון שעלינו להתאגד ולפעול יחד בכל תחומי החיים. בכל מצב ובכל עשייה (המסומלים בנטילת הלולב) יש לכלול את כולם, לשתף את כולם ולא לדחות אף אחד. אפשר להוסיף שכשם שהמינים שונים זה מזה, אך מוחזקים ב"אגודה אחת", כך גם אנו (בכיתה, במשפחה, בחברה) שונים זה מזה, אך מוטב שנהיה מאוחדים ומגובשים.

ארבעת המינים: אלו ישראל

למורה בלבד

כך אמרו חז"ל:
פְּרִי עֵץ הָדָר, אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל. מֵה אֶתְרוּג זֶה יֵשׁ בּוֹ רִיחַ וַיֵּשׁ בּוֹ טַעַם, כִּי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בְּהֶם בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם בְּעֲלֵי תוֹרָה וּבְעֲלֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים. פֶּפֶת תְּמָרִים, אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, מֵה תְּמָרָה יֵשׁ בָּהּ טַעַם וְאֵין בָּהּ רִיחַ, כִּי, יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בְּהֶן בְּעֲלֵי תוֹרָה וְאֵין בְּהֶם מַעֲשִׂים טוֹבִים. וְעֵנַף עֵץ עֵבֶת, אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, מֵה הֵדֵס זֶה יֵשׁ בּוֹ רִיחַ וְאֵין בּוֹ טַעַם, כִּי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בְּהֶם בְּנֵי אָדָם שִׁישׁ בִּידְיָהֶם מַעֲשִׂים טוֹבִים וְאֵין בְּהֶם תוֹרָה. וְעֶרְבֵי נָחַל, אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל. מֵה עֶרְבָה זֹו אֵין בָּהּ לֹא טַעַם וְלֹא רִיחַ, כִּי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בְּהֶן בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵינֶן בְּעֲלֵי תוֹרָה וְלֹא מַעֲשִׂים טוֹבִים. אֵמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹאבְדָן אֵי אֲפֹשֶׁר, אֵלֹא יַעֲשׂוּ אֲגוּדָה אַחַת וְהֵן מְכַפְרִין אֱלוֹ עַל אֱלוֹ.

(מדרש פסיקתא, כח)

◆ כיצד נוטלים לולב? – הדגמה

ביד ימין נוטלים שלושה הדסים, שני ענפי ערבה ולולב, וביד שמאל נוטלים את האתרוג (הפיטם כלפי מטה והעוקץ כלפי מעלה. העוקץ הוא המקום שבו היה מחובר האתרוג אל ענף העץ והפיטם הוא הבליטה הקטנה שבתחתיתו של הפרי). מצמידים את הידיים זו לזו ומברכים: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על נטילת לולב".

לאחר הברכה הופכים את האתרוג, וכשהפיטם כלפי מעלה מנענעים את ארבעת המינים יחדיו לשישה כיוונים (ימינה, שמאלה, קדימה, אחורה, למעלה ולמטה).

נוטלים לולב בכל יום משבעת ימי חג הסוכות (אך לא בשבת!) בשעות היום בלבד. להפנמת הטקס כדאי להציע לכמה תלמידים לחזור ולהדגים בפני הכיתה את נטילת ארבעת המינים.

◆ עבודת סיכום

נפנה עתה את התלמידים למשימה "יש או אין" שתאפשר להם לסכם את הנלמד (בחוברת לתלמידים עמ' 27).

◆ שלב ב: על הכנסת אורחים בחג הסוכות ועל ה"אושפיזין" ◆

◆ השיר "ארבעת המינים"

◆ קריאת השיר "ארבעת המינים" של לאה נאור תאפשר לנו לעבור מנושא ארבעת המינים לנושא הכנסת האורחים. לאחר זיהויים של ארבעת המינים אפשר להסב את תשומת לבם של התלמידים לכך שבשיר הערבה מתוארת במשפט: "אחת – טיילה אתם גם, כך סתם", כאילו אין הרבה מה להגיד עליה, שכן "אין לה ריח ואין לה טעם". ובכל זאת, הערבה כפי שהיא שייכת לקבוצה. השיר מדבר על המנהג לבקר בסוכות שונות ועל הכנסת האורחים. כדאי לשאול את התלמידים כיצד קיבלו את האורחים בסוכות, איך גרמו להם להרגיש רצויים. אנו אוגדים את ארבעת המינים יחד ואפשר לומר שהעשייה המשותפת שלהם (הטיול בין הסוכות), רקמה ביניהם קשרי ידידות שנמשכו גם לאחר החג.

◆ בירור המילה "אושפיזין"

קרוב לוודאי שהמילה "אושפיזין" אינה מוכרת לתלמידים. כפי שנהגנו בפעמים הקודמות גם כאן נעזר במילון כדי להבין את משמעות המילה. הגדרת המילה "אֶשְׂפִיז" במילון אבן-שושן היא:
"אֶשְׂפִיז: 1. אכסנייה, מלון; 2. מארח; 3. אורח. (שימו לב: המילה כתובה בכתב חסר)

◆ מנהג האושפיזין

נוהגים לקשט את הסוכה בשרשראות, בפרות, בתמונות ובפסוקים מעוטרים. אחד הקישוטים המסורתיים בסוכה הוא "לוח האושפיזין". אפשר להראות לוח "אושפיזין" לתלמידים.

נשאל את התלמידים אילו דמויות רשומות בלוח. אלה הדמויות שאנו מזמינים לסוכה, כל אחת בתורה, ביום אחר של החג.

אפשר לראות במנהג זה שאיפה לקבל השראה מאותן הדמויות (מתכונותיהן, ממעשיהן, מרוחן).

מנהג זה מבטא את חשיבות "הימצאותם" של אורחים בסוכתנו ואת חשיבות הכנסת האורחים בחג הסוכות בכלל.

לוח אושפיזין:

כיום יש המוסיפים לאושפיזין המסורתיים אושפיזין חדשים, ובהם: דמויות חשובות מן העולם היהודי והלא-יהודי, כמו דוד בן-גוריון או אברהם לינקולן (נשיא ארה"ב שביטל את העבדות במאה התשע-עשרה); נשים מהמסורת היהודית, כגון שרה, רבקה, רחל, לאה, מרים, דבורה הנביאה, אסתר המלכה ורות המואביה; ונשים חשובות שחיו בדורות האחרונים, כגון המשוררת רחל.

בעת הישיבה בסוכה אפשר לדבר על אורחי היום ולספר סיפורים על אישיותם ופועלם.

האמצעים הדרושים:

חוברת לתלמידים, עמ' 26-27.

רצועות נייר צבעוני להכנת שרשראות (דרוש נייר שאפשר לכתוב עליו!)

שיחה

נספר לתלמידים שלחג הסוכות כמה שמות המבטאים היבטים שונים של החג. כדאי לרשום את השמות על הלוח.

חג האסיף – מפני שבתקופה זו של השנה אוספים את התבואות האחרונות מהשדות אל הגורן לפני בוא החורף.

חג הסוכות נקרא גם **"זמן שמחתנו"** (שם זה מוזכר למשל בקידוש הנאמר על היין בחג הסוכות).

על מה אנו שמחים? על התבואה והיבול הנאספים בתקופה זו.

סיבה נוספת לשמחה קשורה בחגים שקדמו לסוכות. חג הסוכות מציין את סיום תקופת "הימים הנוראים" – הכפרה שהחלה בראש השנה ונמשכה עד יום הכיפורים. זוהי השמחה שאחרי אימת הדין.

חג הסוכות (כמו חג הפסח וחג השבועות הוא גם אחת מ"**שלוש הרגלים**", אחד משלושת החגים המקראיים שבהם היו עולים (ברגל) לירושלים. נרחיב על מושג זה ביחידה המוקדשת לעשרה בטבת, אך אפשר להזכירו כבר עתה.

עריכת רשימה של מילים משמחות והכנת קישוט לסוכה

פעילות מסכמת זו מקשרת בין בניית הסוכה (שעסקנו בה בשיעור הראשון) למהות החג. הילדים ייצרו שרשראות לקישוט הסוכה, כשעל כל חוליה בשרשרת יכתבו דבר אחד המשמח אותם (כגון יום הולדת, ביקור אצל סבתא, ענבים, הפעם הראשונה שקראתי ספר לבד, ישיבה בסוכה, האפיקומן, או כל דבר אחר...)

לשם כך נערוך על הלוח רשימה ארוכה ככל האפשר של דברים משמחים וננחה את התלמידים לכתוב אותה בחוברת העבודה.

אפשרות אחת היא לתת לכל ילד להכין שרשרת משלו (שיוכל לקחת הביתה). אפשרות אחרת היא לחבר את השרשראות האישיות לשרשרת אחת ארוכה ולתלותה בסוכת בית הספר (אם נבנית כזו) או בכיתה.

נקודת מבט אישית:

אפשר להפנות את התלמידים לשאלת הסיום בחוברת לתלמידים (עמ' 27). לסיום, אפשר לברך את התלמידים בברכה המתאימה ביותר לזמן שמחתנו והיא "חג שמח"!

